

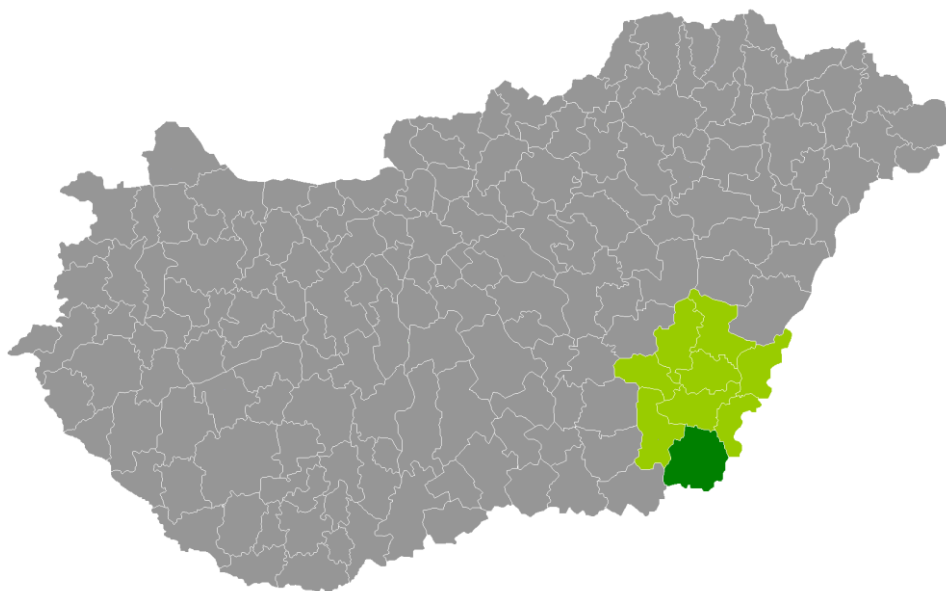

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

Mezőkovácsháza járás településeinek megtartó képessége fejlesztése

Mezőkovácsháza járás, mint zsugorodó európai hátrányos helyzetű, határmenti térség
(Battonya, Dombegyház, Kevermes, Medgyesegyháza, Mezőhegyes, Mezőkovácsháza, Pusztatölke)

Készítette a KJE Társadalmi Innovációs Kutató Intézete

Vezető: Dr. Szabó Péter

Projektvezető: Dr. Szabó Péter

Felelős tanácsadó: Hervainé Dr. Szabó Gyöngyvér

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Tartalom

Vezetői összefoglaló	4
1. Bevezetés	6
2. A település megtartó képesség konceptuális nézőpontjai	9
2.1. Településfejlesztési – vidék, és városfejlesztési koncepciók	9
2.1.1. Vidékfejlesztés 3.0. OECD	9
2.1.2. ESPON Zsugorodó vidéki térségek (EU).....	11
2.1.3. Északi, ritkán lakott régiók fejlesztése	13
2.1.4. Kisvárosok fejlesztési iránya EU	14
2.1.5. EU Intelligens falvak.....	14
2.1.6. Vidéki reneszánsz EU	14
2.2. Modern falvak=Magyar Falvak program	15
1. Lakhatás, letelepedés, helyben maradás	15
2. Helyi közösségek-okos vidék	15
3. Megélhetés-jövedelem biztosítása:.....	16
4. Infrastruktúra:	16
5. Közösségi közlekedés.....	16
6. Közszolgáltatások:.....	16
7. Együttműködés-helyi menedzsment.....	17
8. Fejlesztési programok.....	17
2.3. Globális fejlesztési trendek: ENSZ Fenntartható Fejlődés programja	18
2.3.1. Karakteres városfejlesztés Kína:	18
2.3.2. USA kistelepülés programok	19
2.3.3. Falusi reneszánsz USA.....	19
2.3.4. Vidékfejlesztés új intézményei Latin Amerikában	20
2.3.5. EU SDG 2030 konszenzus 2017	21
3. Részvételi tervezési módszerek a települések megtartó képessége és vitalitása, az ifjúságra gyakorolt vonzerő elérése érdekében	22
3.1. Projektfejlesztő workshop	23
3.2. Stratégiai tervezési workshop	24
4. A megtartóerő települési programfejlesztési módszertana	25

5. A megtartó erőt eredményező településfejlesztés kontextusa, az új KSH és MTA jelentések fényében	28
5.1. SDG mutatók, azaz a fenntartható fejlesztés helyzete a Dél-Alföldet érintő mutatókban. ...	28
5.2. Magyarország várható demográfiai trendjei.....	31
5.3. Az idősek helyzete.....	32
6. A Mezőkovácsházi Járás településeinek megtartó ereje fejlesztése	33
6.1. A települések és a fenntartható fejlesztési célok	33
6.2. A Mezőkovácsházi Járás települési workshopjaiból kirajzolódó megoldások.....	35
6.2.1. A járás településein a közérdekű gazdasági szolgáltatások rendezése	35
6.2.2. A jól-léti szolgáltatási rendszer állami biztosítása:	36
6.2.3. A Mezőkovácsházi Járás Jövedelemtermelő képessége megteremtése	37
6.2.4. A Magyar Falvak Programon belül/mellett elengedhetetlen egy Hátrányos térségek fenntartható képessége megteremtése program indítása	38

Vezetői összefoglaló

A Mezőkovácsházi Járás Magyarország egyik leghátrányosabb helyzetű járása. A projektben résztvevő 4 város és 3 falu: Battonya, Medgyesegyháza, Mezőhegyes, Mezőkovácsháza mind más település mintát mutat. Battonya és Mezőhegyes városi szolgáltatásai megkérdőjelezhetők, Mezőkovácsháza és Medgyesegyháza láthatólag fejlettebb szolgáltatásokkal bírnak. A négy város eltérően jutott forrásokhoz az elmúlt időszakban, ami igaz a három községre: Dombegyházra, Kevermesre és Pusztatölgára is.

A települések megtartó ereje fejlesztéséhez kialakítottuk azokat a nézőpontokat, amelyek a nemzetközi szakirodalomban és az európai gyakorlatban sikeresek voltak. Meg kell állapítani, hogy az a 3-4 Mrd fejlesztés, ami a térségbe jutott, nem pótolja azokat a veszteségeket, amelyeket Trianon máig ható, a szocializmus vállalkozásképeség romboló, az új feudalista globális jelenségek, a rendszerváltás és globalizáció okozta gazdasági és társadalmi veszteségek okoztak. A járás a rendszerváltás vesztese, azzal, hogy úthálózata elmaradt, kimaradt a globális befektetési hálózatokból, kereskedelmi rendszereiben kiszolgáltatott, és a térség szolgáltatásai a gazdaság fejlesztéséhez nem elégségesek.

A workshopok célja a fenntarthatóság rendszereinek fejlesztése és eredményessége elérésének lehetőségeinek feltárása volt. A lakossági vélemények, nézőpontok alapján a jóléti szolgáltatások átstrukturálása, átrendezése, új modellekkel – OKOS VIDÉK- a szolgáltatások szükségletekhez igazítása elengedhetetlen, és jogszabályi változásokat igényel. Nem elfogadható a falvakban a minőségi oktatáshoz, egészségüghöz való hozzáférés akadályoztatott jellege.

A gazdasági szolgáltatásokban az úthálózat és közlekedés fejlesztés, a szélessávú internet vonalak, az egészséges ivóvíz megteremtésére van igény.

A fejlesztés modelljeiben és trendjeiben erős a nyitottság mezőgazdaság fejlesztésére, innovációs modellekre, új élelmiszeripari rendszerek, eljárások fejlesztésére. Mindegyik város primátusnak érzi a mezőgazdaság fejlesztését, egyedül Mezőkovácsháza nyitott az iparosítás irányába. A falusi települések esetében hasonló a helyzet.

A települések mindegyike kivétel nélkül a látogatógazdaság, a turizmus fejlesztését látják megoldásnak a megtartó erő fejlesztésében, hiszen egyedül a turizmus az az iparág, amely a helyi társadalom felemelését szolgálja. A tematikus turizmus minden fajtája, a fürdő-és Spa, az

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

ökoturizmus, a horgászati és vadászati turizmus, a lovas és a kreatív turizmus egyaránt fölmerült. A határ menti településeken fontos lenne beindítani a bevásárló turizmust.

A települések szenvednek a humán tőke hiányától, a településfejlesztés, ipar-és mezőgazdaság, a turizmusfejlesztés szakembereinek hiányától, a nem megfelelő jogszabályi problémáktól. Alapvetően fontos kérdés, hogy a koncessziós gazdaság- a battonyai koncessziók-, a termálvíz és földgáz jövedelmekből nem a térség települései részesülnek.

A térség települései fejlődésének fontos lehetőségét teremthetné meg a kormányzat pozitív diszkriminációs, befektetést, betelepedést és látogatóturizmus ösztönző programjaival, olyan célzott projektekkel, mint amiket Kína tesz meg, és sikerrel mutatott fel 1 Mrd fő szegénységből való kiemelésével. A térség lakosságát csak tisztességes munkahelyek, fizetések, lakhatás, emelhetik ki hátrányos és diszkriminált helyzetéből.

1. Bevezetés

Kutatási anyagunkban választ szeretnénk adni arra, hogy mi okozza a térségből történő jelentős elvándorlást és milyen programokkal, szolgáltatásokkal lehetne helyben tartani a lakosságot, milyen módon lehet szembenézni és megbirkózni a hazai átlagnál is erőteljesebb idősödő lakosság okozta fokozott jól-léti szükségletekkel. E kutatási cél megválaszolásához hét településen (Battonya, Dombegyház, Kevermes, Medgyesegyháza, Mezőhegyes, Mezőkovácsháza, Pusztatölgyes) 14 műhelymunkát folytattunk le 2019. szeptembere és novembere között. Minden településen 2-2 programot/szolgáltatást dolgoztunk ki. Voltak olyan programok, projektötletek, melyek kizárólag járási vagy megyei szinten oldhatók meg. E programokat, projekteket ismertetjük tanulmányunkban annak érdekében, hogy a települési társulások, vagy önkormányzatok közösen nyújthassanak be pályázatot vagy összefogva segítsék, támogassák a fiatalság életminőségének javulását. A kutatás célja volt annak feltárása, hogy a városi települések miként töltik be térség szervező funkcióikat, mennyire képesek az urbanizáció folyamatában megtartó erőként funkcionálni, mennyire képesek a települési fekvési hátrányokat leküzdeni.

A projektben négy város: Battonya, Medgyesegyháza, Mezőhegyes, Mezőkovácsháza és három falu: Dombegyház, Kevermes és Pusztatölgyes szerepeltek.

A városi települések mindegyike kötelezően elkészítette az ITS-t és a gazdaságfejlesztési programot. A települések honlapján megtalálhatók az elnyert pályázatok adatai. A kutatás során megállapítható volt, melyik település milyen sikerrel jutott forrásokhoz az ITS programok mentén.

A négy település ITS programja egyértelműen a megtartás, a demográfiai apály megállítása, a települési szolgáltatások fejlesztésében harminc, esetleg 40-50 év elmaradásait kellett hogy pótolja. Mindegyik program már a címében óvatosan fogalmaz, és a programba beépített gazdaságfejlesztési tevékenységek is nagyon szűkösek, óvatosak. A pályázatokban a falvak szinte egyáltalán nem jutnak forrásokhoz. Amennyiben forráshoz jutnak, akkor rendkívüli támogatással kell szembenézniük.

Az elmúlt öt év fejlesztéseinek eredményei le kellett, hogy csapódjanak az eredményekben. Ugyanakkor, ahogy az uniós pályázati ciklus idején már világossá vált, nincs megfelelő mérési és indikátor rendszer települési szintre kidolgozva. Egy biztos, Békés megye a KSH 2018.évi

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

fenntarthatósági fejlettségi mutatóiban rendkívüli módon alul teljesít, még a jó mutatók is romlottak, ugyanakkor ha mindezt megnézzük olyan hátrányos városok, mint Battonya, Medgyesegyháza, Mezőhegyes esetében, vagy a falvak egyéb szereplők által elkészített elemzéseiben, megállapítható, hogy Magyarországon is olyan hatással jártak a kohéziós alapok, mint a déli bővítés országaiban, az elmaradott térségek lemaradása tovább fokozódott.

A Mezőkovácsházi Járás Magyarország határjárása, a legtöbb település közvetlenül a határ mellett, vagy annak 30 kilométeres körzetében helyezkedik el. A demográfiai trendelemzések, azt jósolják, hogy Békés megye lakossága, Orosháza térsége, a lakosság 40 %-át elveszíti 2050-re, és ha ezt a határvidék településeiben vizsgáljuk, akkor **a Mezőkovácsházi Járás 2050-re az ún. ritkán lakott határmenti térséggé változik, és a globalizáció és urbanizáció, a központosított politikák- a fejlesztések ágazati rendszere, a TOP alacsony aránya, a pályázatoknak és lobbierőknek való kitétség egész határmenti járásokat fog a marginalizáció rendszerébe sodorni.**

A folyamat az EU, illetve más tagországok, sőt az OECD szintjén is a globális és a regionális közösségi közpolitika kiemelt témája, sőt a globalizáció migrációs hatásával is összefügg és a legtöbb országban külön politikák része.

A részvételi tervezés módszerével kialakított 7 települési megtartóerő fejlesztő program során abból indultunk ki, hogy megvizsgáljuk, az EU 2014-20 programjai milyen eredménnyel jártak az akut társadalmi problémákat illetően, illetve az EU szinten megfogalmazott programok alkalmasak-e a megtartó erő fejlesztésére.

A kutatáshoz elkészítettünk egy módszertani anyagot, amellyel megvizsgáltuk a települések helyi véleményalkotó csoportjainak képviselőivel, a civil, az üzleti és az önkormányzati szektor szereplőivel a települési megtartó erő kérdéseit.

A programot 2 workshop révén folytattuk le, amelyben egy kis zavart okozott az önkormányzati választások erre az időpontra esése, és emiatt a programokban figyelni kellett arra is, hogy a szereplők megváltozhattak, illetve egy-egy témakör esetében a vélemények sarkossága, illetve az egymásnak ellentmondó javaslatok eltérő nézeteket is jelentettek. Végül is a programban rendezvényt érintő zavart a választások nem okoztak.

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

A kutatás során áttekintettük a településfejlesztés és városfejlesztés, a vidékfejlesztés és a zsugorodó térségek, a ritkán lakott térségek fejlesztését, és háttér elemzésként használtuk azokat.

2. A település megtartó képesség konceptuális nézőpontjai

2.1. Településfejlesztési – vidék, és városfejlesztési koncepciók

2.1.1. Vidékfejlesztés 3.0. OECD

Fő trendek: a sikeres vidéki térségek kifelé irányultak és bekapcsolódtak a nemzetközi piacokba. A falusi térségek jövő fejlődése és jól-léte számos egymással kapcsolatban lévő kihívásokról és lehetőségekről függ. A mega trendek a következők:

- **A lakosság idősödése és a migráció:** a lakosság öregedése és a falusi térségekből való elvándorlás folytatódni fog. Megnö a tehetségekért, a munkaerőért folytatott verseny. A vidéki térségek vonzó ajánlatok lehetnek az új bevándorlóknak, amennyiben a digitális bekapcsoltság és a közösségi gazdaság (sharing economy) új innovatív utakat nyithat a társadalmi fejlesztés szempontjából a zsugorodó falusi térségeknek.
- **Urbanizáció:** Megszilárdult a nagyvárosokba való elvándorlás trendje, ami a politikai egyensúlyt a nagyvárosi térségfejlesztés felé tolja el. Megnö a falusi és vidéki térségek ellenállása, bekövetkezik a politikától való elfordulás, mivel nincsenek fejlesztések és nem veszik figyelembe a helyi érdekeket. A nemzeti kormányoknak ki kell alakítaniuk a falusi térségek fejlesztésének kereteit, a döntéshozatalba be kell vonni a falusiakat és meg kell felelni az ő érdekeinek is, a városfejlesztés nem történhet falusi térségfejlesztés nélkül.
- **A termelés átalakulása:** a termékek és szolgáltatások országonként szétszórtak, tovább nő a multik offshore, reshore és outsource (kivisznek, visszahoznak, kiszereződnek) tevékenysége. A vidéki térségek egy-egy területre specializálhatják magukat, azaz erre kell fókuszálni az innovációt és a képzési befektetéseket. Új módon kell végig gondolni az új vállalkozások indítását a multikhoz való kapcsolódás nézőpontjából.
- **A fejlődő gazdaságok megerősödése:** A kínai, orosz, ázsiai gazdaságok adják 203-ra a globális növekedés kétharmadát, megerősödik egy globális középosztály, megnőnek az igények az OECD tagországok élelmiszer és egyéb helyi gazdasági termékei iránt. A falusi térségek kézműves termelése erős befektetéseket vonzhat, amelyhez ezekben a térségekben kulturális, társadalmi és politikai kapcsolatokat célszerű kialakítani.

- **Klímaváltozás és környezeti nyomások:** Az ENSZ Párizsi Egyezménye a hőmérséklet emelkedését, 1,5 %-al kívánja csökkenteni. 2050-re komoly vízhiány következhet be, aminek a falusi térségekbe történő befektetés az egyik megoldása, a másik az ún. cirkuláris gazdaság fejlesztése (hulladékanyag csökkentés)
- **Technológiai áttöréses fejlődés:** digitalizáció, automatizáció, mesterséges intelligencia, decentralizált energia előállítás, IoT, nano-technológia: a vidéki térségekben mindez átalakítja a bányászatot, mezőgazdaságot, erdészeti és rétgazdálkodást. Pl. a 3-D nyomtatás, a drónok áruszállításra használata, stb.

Magyarország a lakosság egészségét tekintve Írország és Szlovákia után a 3. vidéki lakosság arányait tekintve, és a vidéki térségekben is harmadik helyen áll. A hozzáadott értéket tekintve a falusi térségek Magyarországon 7,5 %-al járulnak hozzá a GDP-hez, a lakosság 11,8 %-át foglalkoztatva.

A 2008-as gazdasági válságot követően a vidéki térségek termelékenysége 21%-ról 9 %-ra esett vissza. Mindez a lakosság elvándorlás, az idősödés, a közszolgáltatások fenntartásának nehézségei, az életminőség csökkenése együttes hatása eredménye. E térségekben a helyi fejlesztési közpolitikák nem elegendők az SDG célok eléréséhez.

Az alacsony sűrűségű vidéki térségek gazdasági jellemzői:

- a főbb piacoktól való távolság: közlekedési problémák, és kiesés a hálózatokból
- gazdasági versenyképesség: a távolság miatt a források exogén jellegűek, a munkaerőpiac szűk
- speciális gazdasági struktúra: kevés szektorban koncentrálódik a termelés, a foglalkoztatás alacsony képzettségeket igényel, a termelés a termékek túlérett ciklusában jut el e térségekbe, alacsony a humán tőke kapacitás

A vidéki térségek tipológiája az OECD-ben:

- A falusi térségek a funkcionális urbánus területekhez tartoznak: agglomeráció
- A falusi térségek közel vannak a funkcionális urbánus területekhez: itt nem részei a városi munkaerőpiacnak, ugyanakkor a növekedés a városi térségekhez kapcsolódik.
- Távoli vidéki térségek: a település megélhetése nem kapcsolódik a környező városokhoz.

A távoli térségek esetében a specializált gazdasági tevékenység nagyon kitett a piac ingadozásainak, rossz a közlekedés a nagyváros, város irányában és vissza, magas a szolgáltatások költsége.

A vidéki térségek jól-léte problémás: a szolgáltatások elérhetősége, a biztonság, az egészség, az iskola, a jövedelem vonatkozásában. A munkahelyek minősége gyengébb. Ugyanakkor jobbák a lakás és környezeti lehetőségek.

Vidékfejlesztés 3.0.

- A fejlesztés központja a jól-lét fejlesztése: produktív és versenyképes cégek, a szolgáltatások elérhetővé tétele, összetartó helyi társadalom kialakítása, a környezeti értékek fejlesztése.
- Új paradigma: versenyképesség: gazdasági, társadalmi és környezeti feltételeinek összekapcsolása
- közpolitika: többszektorú versenyképes fejlesztés, a megélhetés választékainak növelése
- eszközök: a minősített cégek támogatása, integrált vidékfejlesztés, a közszektor, a cégek, a harmadik szektor támogatása, befektetések, a piaci problémák kezelése
- a kormányzat minden szintje támogassa
- alulról jövő fejlesztés, helyi stratégiák, többféle politika összekapcsolása.¹

2.1.2. ESPON Zsugorodó vidéki térségek (EU)

- csökkenő lakosság a szolgáltatások egyensúlyának hiánya, a közszektor, a magánszektor és a 3.szektor egyaránt nehéz helyzetben van. Gyenge helyi piac, kihasználatlan szolgáltatási kapacitások, rossz minőségűek, életképtelen vállalkozások, a szolgáltatások kivonulása.
- A helyi életminőség ellehetetlenül, munkanélküliség, a képzett munkaerő hiánya, lefelé vivő spirál, a lakosság elvándorlása, felgyorsult öregedés.
- A fiatalok elvándorlása a képzett munkaerő és a tehetségek elvándorlását eredményezi, a KKV-k nehézségei erősek, ugyanakkor a lakosság tőlük függ. Aránytalanul erős a külföldre vándorlás.

¹ OECD Rural 3.0. A Framework for rural development.

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

- kevés helyi bevétel, nyomás a költségvetésen, magasabb szociális kiadások. Az EB szerint **mindez erőteljesen összefügg a kelet európai térségek rossz minőségű kormányzásával, ami a növekedés legfőbb gátja.**

Shrink SMART paradigma:

- a.) nem csinálunk semmit
- b.) a lakosságcsökkenés visszafordítása, a növekedés szimulációja
- c.) a csökkenés elfogadása de a következmények menedzselése-

Modellek:

A.) konzervatív, növekedési modell:

B.) Radikális modell: új modernizált kormányzás és közszolgáltatások, hely központú stratégiák

Fejlesztés

1. Endogén források feltárása: természeti tőke, helyi örökség, megújuló energia, turizmus)
2. Társadalmi innováció és IKT (idősek IKT képzése, e-egészség, az idősek visszavezetése a munkaerőpiacra,
3. Ökorendszer szolgáltatások: agrárhulladék csökkentése, okos ételek
4. helyközpontú integrált fejlesztés: SMART VIDÉK koncepció, EU Cork 2.0. nyilatkozat

Cork 2. Nyilatkozat 2016. Jobb élet a vidéki térségekben (Better life in Rural Areas)

- **A falusi térségek prosperitása segítése:** innovatív, inkluzív fenntartható megoldások, integrált, multiszektorális stratégiák, helyi identitás fejlesztése.
- **Falusi értéklánc fejlesztés:** helyi produktív hálózatok fejlesztése. Cirkuláris, zöld, kék és ásványmentes gazdaság. Rövid értékláncú élelmiszergazdaság.
- **Falusi életképesség és vitalitás:** vállalkozásfejlesztés, állami és magánszolgáltatások, megfelelő infrastruktúra, kapacitás építés, digitalizáció, vidéki életminőség, jól fizetett foglalkozások generációs megújulás, innovatív pénzügyi eszközökkel, kapcsolatok a városokkal.
- **A vidéki környezet megőrzése:** a környezeti közjavak fejlesztése, ökoturizmus, egészséges életmód, élelmiszer identitás és márkafejlesztés, rekreációs lehetőségek fejlesztése.

- **Természeti források menedzselése:** víz, talaj, biodiverzitás, - földmenedzsment rendszerek fejlesztése.
- **Klímaakciók:** új klímaszolgáltatások fejlesztése
- **Tudás és innováció:** új falusi üzleti modellek, társadalmi innováció támogatása a kutatás és felsőoktatás révén.
- **Vidékkormányzás:** integrálni a különböző pályázati forrásokat
- **A helyi közpolitika fejlesztése:** pályázati programok egyszerűsítése
- **Jobb teljesítmény elérése:** önkormányzatok elszámoltatása a fejlesztések hatásairól.

2.1.3. Északi, ritkán lakott régiók fejlesztése

- a közösségi szektor e-technológiáinak fejlesztése
- integrált nézőpont az infrastruktúra fejlesztésben és fenntartásban
- a munkaerőpiac javítása a képzési szintek és tartalmak jobb összehangolásával
- intelligens stratégiák összehangolása
- kulturális, etnikai kisebbségek bevonása a helyi fejlesztésbe
- hosszútávú infrastruktúra tervek
- közlekedésbe befektetés- a vidéki térségek egyedi jellege elismerése
- szélessávú internet szolgáltatások
- Nemzeti program a falusi Kkv-k fejlesztésére
- ezen térségek bevonása a nemzeti turizmus fejlesztésébe
- innovációs politikai programok a falusias térségekben
- e-szolgáltatások a falusi közösségekben
- együttműködés a szomszéd országokkal az infrastruktúra fejlesztésben
- közös városi és falusi fejlesztés
- intelligens stratégiák a falusi térségekre
- iparkerületek fejlesztése
- új desztináció fejlesztés a falusi területekre
- regionális kompetencia platformok kialakítása
- e-egészségügyi szolgáltatások
- innovatív iskolai szolgáltatások
- kompetencia fejlesztés a területi tervezésben

2.1.4. Kisvárosok fejlesztési iránya EU

- helyi piac szerepkör az agrártermékeknek
- termelési és szolgáltatási javak elosztási helye
- növekedési központok
- vidéki lakosok vonzása
- természeti javak és források menedzselése

2.1.5. EU Intelligens falvak

- integrált szolgáltatási rendszer: a szolgáltatások 1 épületbe szervezése
- a szolgáltatások integrált modellje kialakítása
- szakmai tanácsadókkal együttműködés
- mobil szolgáltatások
- utazó és ritkább szolgáltatások
- jobb szolgáltatások
- digitális megoldások
- az állami, üzleti, non-profit szektorok összekapcsolása
- Olaszország: egyszerre fejlesztik a vállalkozásokat és a helyi szolgáltatásokat
- többszintű fejlesztési programok
- részvételi tervezés
- közösségi autómegosztás
- külön kormányzati szerződések a helyi fejlesztésre
- helyi gyógyszertárak – diagnosztikai központtá fejlesztése
- távoktatás a helyi iskolákban
- szociális vállalkozó város
- öko-falvak
- bio-falvak
- Digitális öko-rendszer az intelligens falvakban:
- komplex digitális szolgáltatások kialakítása: digitális tanácsadó pontok, digitális képességfejlesztés civil szervezetekkel, digitális nagykövetek az önkormányzatokban. önkéntesek, digitalizált falusi iskolák, digitális üzleti tőke fejlesztés

2.1.6. Vidéki reneszánsz EU

- Politika és szabályozás: szektorközi és területközi együttműködés, állam-önkormányzatok
- természeti erőforrások integrált menedzsmentje
- mezőgazdaság és ivóvíz
- erdők ökoszisztéma fejlesztése
- mezőgazdasági értéklánc és új üzleti modellek, élelmiszer, állati eledel és ipari termelés, ipari mezőgazdaság a rossz földeken
- integrált logisztika az élelem és egyéb termékekre
- új üzleti és vállalkozási modellek
- tematikus innovációs hálózatok
- kísérleti és mintafarmok
- helyi tudományos és oktatási rendszer

2.2. Modern falvak=Magyar Falvak program

A TÖOSZ 2018 novemberében javaslatot tett a modern falvak program elemeire. A TÖOSZ által a hazai szakértői társadalom teljes spektrumát bevonó kutatás alaptézise, hogy a pontszerű fejlesztésekkel a negatív demográfiai folyamatokat nem tartja visszafordíthatónak. A dokumentum 8 témakört határozott meg a strukturális beavatkozásokhoz.

1. Lakhatás, letelepedés, helyben maradás

A falvak többsége nem rendelkezik bérbe adható ingatlannal, nincsenek szolgálati lakások, nincsenek „fecskeházak” a fiataloknak, nincs támogatás a falusi ingatlan megvásárlásához.

Akciók: falusi CSOK, építési telkek kialakítása. falusi hitelek, állami garanciákkal, fecskeház program alacsony költségű lakhatással, szolgálati lakásállomány fejlesztés. Ötven fős időotthonok (EU pályázatok)

2. Helyi közösségek-okos vidék

Az aktív helyi közösségek elérésében a helyi identitás alakítása, a civil szervezetekre támaszkodás, a szomszédság háló, a kötődést erősítő szerepekre építve: a falusi civil kezdeményezések támogatása, a polgármesterek képzése, a gyerek és ifjúsági önkormányzatok támogatása segíthet.

Gyors internet elérés, IT mentorok foglalkoztatása, okos falvak program, közösségi gazdaság, telekocsi, idős ellátás, posta)

3. Megélhetés-jövedelem biztosítása:

Még ma is a mezőgazdaság biztosítja a falvakban élők jövedelmét, az ipar és szolgáltatások betelepítése, mikro vállalkozások fejlesztése, térségi gazdaságfejlesztés, ehhez képzett, motivált, kompetens munkaerő, a közlekedés megoldása szükséges, helyi fogyasztói piac, vásárlóerő növelése a kapcsolódó támogató rendszerrel.

Akciók: Lépj a piacra program, távmunka, vállalkozások támogatása, vállalkozási adatbázis fejlesztés, befektetési ügynökség létrehozása, megyei szolgáltatás fejlesztések, kiemelt ágazatok támogatása, üzleti infrastruktúra fejlesztése: ipari parkok, digitális inkubátorházak), fiatalok vállalkozóképzése, tanácsadási szolgáltatások, mentorálás, gyakornoki képzések, speciális ösztöndíjak. Vállalati kapacitásfejlesztés (telephelyek, gépek)

4. Infrastruktúra:

Az egyes közszolgáltatások optimális kialakítása, minőségi és versenyképes közszolgáltatások a vállalkozások részére, a szektorok koordinációja szükséges.

5. Közösségi közlekedés

Falugondnoki és falubusz szolgáltatás, adókedvezmény a közlekedési költségekre, ingyenes tömegközlekedés, ingyenes iskolabuszok

6. Közszolgáltatások:

Ezek felsorolása: oktatási, egészségügyi, szociális, kereskedelmi, szórakozási, kikapcsolódási és sportolási lehetőségek, amihez közösségi közlekedésre van szükség.

- állami és önkormányzati közszolgáltatások
- közösségi közlekedés
- falugondnoki szolgáltatás
- vállalkozások által biztosított szolgáltatások
- térségi elérhetőséget biztosító utak
- a lakhatás és a vállalkozásokat támogató digitális infrastruktúra, környezetvédelem, megújuló energia
- a kapcsolódó egységes információs rendszer.

A minőségi és méltányos, az állam által garantált közszolgáltatásként megvalósuló köznevelési rendszer – amely az európai társadalmi és gazdasági térben sikeresen alkalmazkodni képes fiatalokat készít fel az egész életen át tartó tanulásban való sikeres részvételre – elengedhetetlen feltétele a korszerű képzési körülmények biztosítása. Az iskola – ezen belül különösen az alsó tagozat – szerepe a kistérségeken

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

meghatározó. A kistelepüléseken betöltetlen háziiorvosi praxisok növekvő száma és a házi orvosok magas átlagéletkora miatt egyre nehezebben biztosítható az egészségügyi alapellátás. Nagy szükség van jelenleg az idősellátásban a férőhelyek bővítésére. A meglévő idős otthonokban zsúfoltság van, hosszú a várakozási idő. A világon egyre meghatározóbbá válik az eszközök/szolgáltatások közvetlen megosztáson alapuló ún. közösségi gazdaság (sharing economy) térnyerése (például: közlekedés (telekocsik), ingatlan bérbeadás) Napjainkban még a sharing economy kifejezetten a magánszolgáltatások rendkívül fogyasztó-közeli világára koncentrál.

Az elmúlt években több kísérleti program, központilag, illetve megyei és lokális szinten támogatott pályázat tűzte ki célul a települések értékeinek rendszerezett számba vételét. Ugyanakkor máig nem született működő módszertani iránymutatás arra vonatkozóan, hogy ezeket az értékeket hogyan lehetne a vidék gazdaságfejlesztő tényezőjévé alakítani. Az uniós és a hazai fejlesztési forrásokból létrejött közösségi terek (például: IKSZT-k, teleházak, inkubátor házak) új, központilag támogatott funkciókkal bővített működtetése erre a kihívásra is választ adhat. Erre a kihívásra jelenthet megoldást a vidék számára a korszerű infrastruktúrákban elindított közösségi-, vállalkozói kultúra fejlesztő kísérleti programok. A digitális kompetencia, mint kulcskompetencia mindennapi használata a társadalmi kirekesztés, illetve befogadás meghatározó tényezőjévé vált, ezért mind európai, mind hazai szinten széleskörű összefogásra van szükség ahhoz, hogy minden állampolgár a digitális közösség aktív tagjává váljon.

7. Együttműködés-helyi menedzsment

A térségi együttműködések komplex beavatkozást igényelnek, javasolt a meglévő programok átalakítása, integrált programok kialakítása.

8. Fejlesztési programok

Térségi együttműködés az önkormányzatok között. A dokumentum 4 falusi településtípust határozott meg:

- városi kertvárosi jellegű agglomeráció, 800 település, az aktív keresők ingázók 800
- idegenforgalmi szerepkörű falusias település: 38 db
- hagyományos agrárfalvak -nem adott meg számot
- Hátrányos helyzetű apró és kistelepülések: 900 település

Önálló nemzeti vidékfejlesztési OP 2021-2028, helyi vidékstratégia

Akciók:

1. Szent István portarendező program: falusi CSOK, fecskesház, szolgálati lakások, próbalakhatás
2. Térségi gazdaságfejlesztés program

3. Térségi mikro-vállalkozások, KKV-k
4. Térségi szolgáltatások fejlesztése (oktatás, egészségügy, szociális, kereskedelem, közlekedés, vendéglátás, egyéb)
5. Térségi közadatokhoz való hozzáférés
6. Falugondnoki rendszer fejlesztése
7. menetrendszerinti közlekedés
8. térségi infrastruktúra: utak, IKT infrastruktúra és mentorálás
9. víz és közmű rekonstrukció
10. Megújuló energia program
11. Aprófalú program
12. EÖ alapellátás fejlesztése
13. Térségi szociális ellátás fejlesztése, nappali és bentlakásos ellátás
14. Térségi családi idősotthonok
15. Helyi közszolgáltatási tervek fejlesztése
16. A köznevelési intézmények műszaki állapotának felmérése
17. A térségi együttműködés polgármestereinek képzése
18. Életminőség javítása szektorális résztvevői képzésekkel

<http://xn--tosz->

[5qa.hu/uploads/hirek%20dokumentumai/modern_falvak_program_t%C3%B6sz_v1%20%20\(2\).pdf](http://5qa.hu/uploads/hirek%20dokumentumai/modern_falvak_program_t%C3%B6sz_v1%20%20(2).pdf)

2.3. Globális fejlesztési trendek: ENSZ Fenntartható Fejlődés programja

2.3.1. Karakteres városfejlesztés Kína:

- Az ipari parkos és zónás fejlesztéssel szemben megjelent a holisztikus városfejlesztés iránti szükséglet. A karakteres város legfőbb jellemzője a kulturális fenntarthatóság. A kínai kormány politikájában kiemelt szerepe van a kulturális identitás települési megerősítésének. 2016-ban 1000 kisváros fejlesztése indult meg, Zheijang provincia 100 város fejlesztését tűzte ki 3 év alatt.
- A fenntartható fejlődés kulturális pillére az urbanizáció központi eleme. Szemben a profit orientált, túlzott iparosításra, népességrobbanásra, nagyváros fejlesztésre, környezeti degradációra építő modellel egy emberközpontú városfejlesztés indult el.
- Kulcsszerepe van a kulturális ökorendszer szolgáltatásoknak. Hangsúly a minőség központú, emberközeli, a falu-város megosztottságát csökkentő, energiafogyasztó városok helyett a települések megőrzésére helyeződött.

- Kulturális identitás fejlesztés egy domináns iparággal, amely összekapcsolja a gazdaság-kultúra-társadalom -környezet fejlesztését. Kína városai a nyugati települési modelleket követték, tematikus park turizmus, Anji Angyal város, amelyben nincs semmi autentikus kínai.
- Két modell: vállalkozók fejlesztette város, vagy a vállalkozók és kormány együttműködése által fejlesztett.
- Kulturális ökörendszer szolgáltatások: spirituális indikátorok, vallási értékek, kognitív nézőpontok, rekreáció, reflexió, esztétikai értékek. A település fizikai, szellemi, épített és természeti környezete, a hely érzete, a társadalmi tevékenységek, a vizuális látvány kérdése. Helyi politika és kulturális tájkép, helyi intézmények koordinálása, helyi tudások összefogása, a kisváros kulturális identitása építése. Utalnak a japán közösségfejlesztésre – és az egy falu, egy termék modellre.
- Az 1000 város 2020-ig 5-6 cél mögé felsorakoztatott_ turizmus és szabadidő, oktatástechnológia, kézműves és népi kultúra, életstílus fejlesztés.
- Zheijang város: itt egy városfejlesztési platform, innováció, koherens fejlesztés, környezeti fenntarthatóság elvekkkel. 7 iparág jöhet szóba: információs gazdaság, környezetmegőrzés, egészség, turizmus, divat, pénzügy, high tech gyártás. Mindegyik település esetében a lakások, a turizmus, a kultúra terei fejlesztendők. Ezek között pl. Felhőváros – Az Alibaba cég fejlesztette.
- A modellt Davosból, az óragyártó svájci városoktól, az USA Greenwich településétől vették. Jelenleg az EU policentrikus városfejlesztési modelljére utalnak.

2.3.2. USA kistelepülés programok

- lehetőség zónák: adózás nélküli helyek 10 évig,
- Lehetőség zónák: feltétel a közösségi tervezés, helyi fejlesztés és egyéb fejlesztések összekapcsoltak, kivételesen gyors engedélyek és szabályozás, projekttervek előkészítése befektetésekhez.
- Mezőgazdasági, kereskedelmi, ipari, intézményi, lakónegyed fejlesztési programok
- a Lehetőség zóna a fejlesztés katalizátora, a befektetésekhez ötletet adnak, a terület revitalizálása főleg magánereőből.

2.3.3. Falusi reneszánsz USA

- probléma: a települések elvesztették céljukat, a fejlesztés legfőbb jellemzője a cégek felhajtása a befektetésre volt. A falusi munkaerő rövidtávú kizsákmányolása, alulértékelt emberek, alulértékelt épületek, alulértékelt környezet, megnőtt a munka mellett szegények maradék aránya.
- Az urbanizáció ciklikus folyamat, amelyet deurbanizáció követ. Pl. görög-római urbanizáció, középkori vidéki társadalom fejlődés.
- Modernista termelés helyett szinergikus termelési rendszerek: post-business társadalom: Drucker, P: tudásgazdaság > Reich Robert: rutin szolgáltatások helyett új szolgáltató üzleti személyek. személyi és humán szolgáltatások . Szimbolikus-analitikus szolgáltatások: tudós, tervező, PR, befektetési bankár, tanár.
- Tudásmunkások: kis csoportban dolgoznak, bárhol lakhatnak, nyersanyag, munkahely, lakóhely nem kötött.
- Otthon nevelt tudásmunkások: a vidéki élet minősége érzete kialakítása, Minőségi élethosszig oktatás, kapcsolódás a helyi forrásokhoz-
- Mezőgazdasági tudásmunkás: fenntartható, precíziós, talajregeneráció, ökológiai egészség, földhasználat. Befektetés az infrastruktúrába: utak, repülőterek, kommunikációs rendszerek
- Befektetés az életminőségbe: klíma, tájkép, szabadidő, minőségi terek fejlesztése
- STEAM modell: tudomány technológia, művészet, helyi élelmiszer rendszer ,jobb egészségügyi, preventív gondozási és wellness szolgáltatások.
- ÚJ vízprogramok: fejlett önkormányzati vízkezelés: ivóvíz, csatorna, fertőtlenítés, agrár vízhasználat
- A farmgazdálkodás, mint közösségfejlesztés
- Az egyetemek a vidéki reneszánsz motorjai

2.3.4. Vidékfejlesztés új intézményei Latin Amerikában

- A bizonytalanság csökkentése és a szegénység visszaszorítása: környezeti kockázatok, korlátozott pénzügyi és termelési értékek, alacsony technológia, biztosítás és hitel hiánya,
- Inkluzív nézőpont, kollektív törekvés a kormányzatok és a civil szervezetek bevonására.
- A nők helyzete: a nők kimaradnak a fejlesztési politikákból

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

- A szerződések egyenlőtlensége, a vidéki emberek, szereplők, üzletvezetők, hivatali emberek jogai.
- Helyi hálózatok fejletlensége
- Információs aszimmetria
- **új megoldások keresése:**
 - a szegények hangja- azaz a szegények bevonása a helyi fejlesztési programokba
 - a helyiek felkészítése és ösztönzése a fejlesztési programokban való részvételre
 - A magánszektor bevonása a fejlesztésekbe, közös fejlesztési alapok kialakítása
 - a közösségi költségek és az önkormányzati kiadások elkülönítése
 - a vidékfejlesztés decentralizálása
 - a vidéki intézmények fejlesztése: társadalmi innovációs alapok kialakítása.
 -

2.3.5. EU SDG 2030 konszenzus 2017

A dokumentum az ENSZ SDG 2030 céljait a szegénység felszámolása és a fenntartható fejlődés transzformatív politikai keretrendszerének tekinti, megállapítja hogy a fenntarthatóság összekapcsolt az emberi jogokkal.

Az Addis Abbeba-i Akcióterv összekapcsolja a pénzügyi és nem pénzügyi eszközöket, a nemzeti akciókat helyezi középpontba.

A program központi eleme a humán fejlesztés: az alul-és rosszul tápláltság, a földhöz, élelemhez, vízhez, energiához való hozzáférés, az egészség, a minőségi oktatás, a gyermekek szükségletei, a hátrányos marginalizált gyermekek felzárkóztatása programok mellett az ifjúság külön célként jelenik meg.

Új elem a fenntartható és inkluzív növekedés, a jó kormányzás, számos elem mellett.

Az EU a tagországok esetében is méri a fenntartható fejlesztés céljait és eredményeit, amelyben közreműködnek a nemzeti statisztikai szolgálatok.

3. Részvételi tervezési módszerek a települések megtartó képessége és vitalitása, az ifjúságra gyakorolt vonzerő elérése érdekében

Rövid leírás: a jövőépítés olyan módszertana, amely az egyének, csoportok, közösségek, szomszédságok múltbeli és jövőbeli sikereire fókuszál. Kérdések, amelyek arra bátorítják az egyéneket, hogy mondják el azokat a történeteket, saját sikereiket, a helyi fejlesztés, a helyi identitás témaköreiben, amelyek sikeresek voltak. Rákérdezünk mi működött a múltban, miért, hogyan működött. A kérdés az, melyek voltak a település vitalitásának kulcselemei, melyek lehetnek egy sikeres jövő kulcselemei, mi az a biztos talaj, ahonnan elindulhatunk.

A workshopok hossza: 2-4 óra.

A workshopok moderálása:

- a.) vezető facilitátor: Szabó Péter főiskolai tanár, KJE rektor
- b.) helyi fejlesztés és közpolitikai moderátor Hervainé dr. Szabó Gyöngyvér politológus, főiskolai tanár
- c.) folyamatmenedzsment és jegyzőkönyvezés: Dr. Malatyinszki Szilárd regionális fejlesztő

Szereplők:

- d.) Helyi lakosok, véleményformálók, helyi kockázatviselő csoportok
- e.) Facilitátor: elmondja legsikeresebb tapasztalatait, ő indít
- f.) Közpolitikai szakértő, a reflexiók összegyűjtése és szervezése. Elmondja közpolitikai tapasztalatait, bátorít és ösztönzést ad.

3.1. Projektfejlesztő workshop

Bevezetés – 5-10 perc

1. rész – 60-80 perc

Lépés 1. Szabályok ismertetése: csoport feladatok és egyéni feladatok megoldása

Lépés 2. A település értékeinek, identitásának pozitív elemei -csoport munka (gazdaság, társadalom, környezeti csoport)

Lépés 3. Minden csoport egy képviselője, egy-egy véleményformáló elmondja saját pozitív tapasztalatát.

Lépés 4. A résztvevő csoportok elkészítik a település gondolati térképét. Az eredmények bemutatása

Szünet – 20 perc (édes-sós aprósütemény, pogácsa, kávé, ásványvíz)

2. rész – 60-80 perc

Lépés 5. csoportcsere: a lakosok kifejtik mindazokat a szolgáltatási igényeiket, melyekre szükség van az örömtelibb hétköznaphoz, megfogalmazzák igényeiket.

Lépés 6. A szolgáltatási- és programjavaslatokhoz megjelenítjük azokat a forrásbeli lehetőségeket, melyek a jövőben pályázhatók, vagy melyeket lehetőség van saját erőből megvalósítani.

Lépés 7. Programjavaslat fejlesztése, melyek tartalmazzák az alulról jövő szolgáltatási igényeket. Itt csoportosításra kerülnek a javaslatok és projektötletek készülnek belőlük.

Lépés 7. Egy lassú lépésekre építő scenárió, egy pozitív realista scenárió, egy közpolitikai (konzervatív, liberális, radikális, kritikai) scenárió felrajzolása, illetve egy sci-fi scenárió felrajzolása. A jelentések alapján összegzés, visszajelzés és reflexiók kérése. Majd a témák összegzése.

Eszközök: laptop, projektor, flipchart papír, filcek, gluetech ragasztó, A/4 papírok

3.2. Stratégiai tervezési workshop

1. rész – 60-80 perc

Állampolgári véleménynyilvánítás:

1. lépés: Konszenzus fórum: egyenlő számú szakember (helyi politikus), ugyanannyi számú nem szakember érdeklődő (civil), és ugyanannyi számú üzleti szereplő, ugyanannyi szakember bevonása (20 fő)
2. lépés: Média figyelem felkeltése, a témák bemutatása
3. lépés: Az első workshop eredményeit felhasználva a projektjavaslatok kidolgozása után a résztvevők véleményformálására kerül sor.
4. lépés: A civil zsűri és az önkormányzati képviselő megvitatja a programot, és az alternatívákat módosítja.
5. Közpolitikai szakértő összegzi az elmondottakat, meghatározza a végső ajánlást. Bemutatja az eredményt, és a potenciális cselekvési programot.

Szünet – 20 perc (édes-sós aprósütemény, pogácsa, kávé, ásványvíz)

2. rész – 60-80 perc

Szektorális fókuszcsoportok létrehozása

1. lépés: A települési értékek meghatározása. Programok kialakítása, potenciális projektek felrajzolása
2. lépés: a prioritások meghatározása
3. lépés: kisebb pilot projektek meghatározása
4. lépés: A költségvetési prioritások meghatározása.
5. lépés: fejlesztési modellek és scenáriók összekapcsolása: a scenáriók narratívába emelése
 - fejlesztés turizmus révén
 - fejlesztés ökotelepülési modellek alapján

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

- fejlesztés kreatív és kulturális stratégiák révén
- fejlesztés egyetemi kooperációban
- Közösségi és szövetkezeti fejlesztési megoldások
- fejlesztés iparkerületek révén
- fejlesztés okos programok révén
- fejlesztés életstílus közösségek révén

6. lépés: Változásmenedzsment programok:

- a.) közösségi kapacitásépítés: társadalmi részvétel, szervezatközi hálózatok, képességek, tudás, vezetés, kritikai elemzés, értékelés)
- b.) Közösségi intervenciók: ökológiai intervenciók, adatok integrálása, együttműködések fejlesztése egészségügyi, képzési, banki, kereskedelmi szolgáltatási intervenciók

4. A megtartóerő települési programfejlesztési módszertana

A településfejlesztés európai alapelvei között a 2014-2020-ig tartó fejlesztések a következő dokumentumokra támaszkodtak:

Bristoli megállapodás a fenntartható városi közösségekről 2005	Az Egyezmény értelmében a fenntartható közösségek „olyan helyek, ahol az emberek most és a jövőben élni és dolgozni szeretnének”. A dokumentum a városok és térségeik olyan fejlődését szorgalmazta, amely integrálja a társadalmi, gazdasági, környezetvédelmi célokat a közszolgáltatási tevékenységekkel, az elérhetőség javításával, az esélyegyenlőséggel, biztonsággal és minőségi épített környezettel együtt. Az integrált szemléletmód ezen nyolc komponens esetében érhető tetten úgy, hogy a városi tereket a fejlődés motorjaként határozta meg.
Lipcsei Charta 2007	Az integrált városfejlesztési politika kialakítása egy folyamat, amelynek során a várospolitikai központi területeinek térbeli, ágazati és időbeli szempontjait koordinálják a gazdasági szereplők, az érdekeltek és a lakosság együttes bevonásával. Mindez a közösségi fenntartható fejlesztési stratégia végrehajtásának kulcsfontosságú előfeltétele, amelynek megvalósítása olyan európai dimenziójú feladat, ahol figyelembe kell venni a helyi sajátosságokat és

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

	szükségeket, valamint a szubszidiaritás elvét. A célok elérése érdekében az európai városoknak a város egészére szóló, integrált, végrehajtásközpontú városfejlesztési programokat kell kidolgozniuk.
Toledói nyilatkozat 2010	Az integrált városfejlesztés tehát egy olyan tervszerű folyamatnak tekinthető, amelynek túl kell lépnie a részleges hatáskörökön és megközelítéseken, és a várost mint egy funkcionáló egészet, a városrészeket pedig az egész városi organizmus alkotóelemeinek kell venni a társadalmi, gazdasági és városi struktúrák összetettségének és sokszínűségének teljes mértékű kialakításával és egyensúlyban tartásával megfogalmazott cél érdekében, úgy, hogy mindeközben a környezeti öko-hatékonyság magasabb fokát kell ösztönözni. A hátrányos helyzetű városi területeket nem szabad problémának tekinteni, hanem a kiaknázatlan emberi tehetség és fizikai tőke olyan forrásaként kell ezeket felfogni, amelyben rejlő lehetőségeket még fel kell oldani ahhoz, hogy hozzájárulhasson az általános polgári fejlődéshez és a város gazdasági növekedéséhez.
Budapesti Nyilatkozat 2011	A várostérségek a gazdasági fejlődés motorjai, az innováció központjai, ahol a társadalmi, gazdasági és területi kohézió megvalósítható.
2016	Barcelona Nyilatkozat – kisvárosok vitalitása megteremtése.

A fenti dokumentumok alapján elkészült Békés megye integrált területfejlesztési terve, Orosháza integrált városfejlesztési terve, azonban nem készültek el az ún. CLLD, azaz a közösségi szinten irányított helyi fejlesztési dokumentumok.

A 2014-2020 közötti időszakban kiemelték a település- és városfejlesztési akciók. A település- és városfejlesztési akciók az OP 2. fejlesztéspolitikai célkitűzésével (**Vállalkozásbarát és népességmegtartó település-, kiemelten városfejlesztés, az életminőség és társadalmi összetartozás javításához szükséges helyi feltételek biztosítása**) összhangban valósulnak meg. Ezzel összefüggésben olyan városi és települési környezet, infrastruktúra és közszolgáltatási rendszer kialakítása a cél, amely ösztönzi a vállalkozásokat és a gazdasági tevékenységeket, az önkormányzat és a vállalkozások közötti együttműködéseket, segíti a munkavállalást és a munkába járást, továbbá kedvezőbb életminőséget biztosít, ezáltal megtartva a népességet, kiemelten a fiatalokat.

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

2.prioritástengely: a Vállalkozásbarát népességmegtartó településfejlesztés, kiemelten a városi környezet vállalkozásbarát gazdaságélénkítő, egyben fenntartható fejlesztését önálló prioritás keretében támogatja. A gazdasági tevékenységnek teret adó, a városok települések üzleti, kereskedelmi, szolgáltatási funkcióit kiszolgáló, a munkába járást segítő településfejlesztés, a fentiekhez kapcsolódó környezetvédelmi infrastruktúrafejlesztés, a fenntartható és élhető városi környezet fejlesztése az irány.

6, prioritástengely: fenntartható városfejlesztés: a városok térségi, gazdasági és munkaerőpiaci szerepkörének erősítése, a zöld gazdaságra történő átállás, a fenntartható közlekedés és a városi környezet fejlesztése, családbarát és klímaadaptációs szempontok mentén a városi közszolgáltatások javítása, a leromlott városterületek megújítása a társadalmi együttműködés erősítésével, a városi helyi közösségek erősítése.

7.prioritás tengely: Községi szinten irányított városi és helyi fejlesztések (CLLD): A prioritástengely azt célozza, hogy kísérleti jelleggel a jogosult városokban a helyi lakosság, civil szervezetek, vállalkozások és önkormányzatok együttműködésével, illetve kezdeményezésére integrált, közösségfejlesztési és helyi identitástudatot elősegítő, elsődlegesen kulturális és közösségi tartalmú, a helyi gazdaságfejlesztést támogató stratégiák készüljenek, amelyek alapján olyan helyi fejlesztési programok valósulnak meg, amelyek egyszerre képesek a TOP ERFA és ESZA forrásokat használni. A helyi akciócsoportok (HACS-CLLD szervezetek) a helyi programok előkészítésére közösségi részvételen alapuló módszertannal, integrált szemléletű fejlesztési stratégiákat kell készítenie.

5. A megtartó erőt eredményező településfejlesztés kontextusa, az új KSH és MTA jelentések fényében

5.1. SDG mutatók, azaz a fenntartható fejlesztés helyzete a Dél-Alföldet érintő mutatókban.²

Megtartóképesség:

- A demográfia: a társadalmi reprodukció szintjétől 29 %-al marad el.
- A férfiak várható élettartam hátránya 8,5 évről 6,6 évre csökkent.
- 1992-ben az alacsony végzettségűek 15-74 év között 50 %-ot tettek ki, 2018-ban 21,2 %.
- 2005 22 % a gyermekkorú és időskorú eltartottsági ráta: az időskorú 30 %-ra nőtt.
- Teljes termékenységi arányszám EU28 2011-ben 1,6 2018-ban 1,4 ;Magyarország 1,3-ról 1,5 re javított. Dél-Alföld Régióban: 1999-ben az elmaradás 11 % volt, jelenleg 29 %. KMR 1,6, ÉAR 2,10, BP 1,15.
- Elvándorlás: Békés megye -3,1 ezrelék. A községekből 2008 után megnőtt az elvándorlás. Békés népességmegtartó képessége BAZ, Szabolcs-Szatmár, Nógráddal a legrosszabb.
- A külföldiek mindössze 3,6-4,5 %-a él Békésben, Budapesten 10 %.

Szociális helyzet:

- szegénység: legmagasabb a fiatalok, legalacsonyabb a legidősebbek között. 2018-ban nőtt a 18-24 évesek között, relatív jövedelmi szegénység alatt 14,5 %. 201-ban, ami 13,4 %-ra csökkent 2017-ben.
- Súlyos anyagi deprivációban élők aránya: EU 28 2008-ban 8 %, Magyarország 18 %, 2013-ban 28 %, 2018-ban 10 %, míg az EU-ban folyamatosan lecsökkent

² KSH: A fenntartható fejlődés indikátorai Magyarországon 2018. Ksh, 2019. Szerk. Bóday Pál.

6 %-ra. 0-17 éves 15 %, 18-24 éves 12 %, 25-49 éves 10 %, 50-64 éves 8 %, 65 év feletti 5 %.

- A foglalkoztatással nem rendelkező háztartásokban élők aránya: Dél-Alföld 5,2 % a 0-17 évesek, és 18-59 közöttiek esetében is, ÉMR 12 % illetve 8 %, DDR 11 %, ill. 9 %.

Egészség mutatók

- Várható élettartam 2017-ben: férfiak 72,4 % nők 79 %. Egészséges élettartam 60 év. A férfiak egészséges élettartama 82 %, a nőké 77 %. **A DAR térsége ÉMR után a legalacsonyabb adatokat adja: a férfiak 3.8, a nők 2 évvel kevesebbet élnek mint a budapestiek.** Ugyanez EU viszonylatban 7,2 év a férfiak, és 5 év a nők esetében.
- A vélt egészség a lakosság 1-5. jövedelmi csoportjaiban: 2018-ban a lakosság 88 %-a elégedett egészségével, 61 % vélte magát jó egészségűnek, (a férfiak 64, a nők 58 %). A felsőfokú végzettségűek esetében 20 % nagyon jó, 50 % jó, 25 % megfelelőnek tartja egészségét, 5 % a rossz és nagyon rossz: Az alacsonyabbak esetében 78 %-ra csökken a megfelelés aránya és mindössze 11 % a nagyon jó egészségű. A legmagasabb jövedelműek lényegében egybe esnek a diplomásokkal, és mintegy 10 %-al rosszabbnak ítélik egészségügyi helyzetüket. A magyarok hátránya az EU-hoz képest 20 %-ról 11 %-ra csökkent.
- A krónikus betegségekben a Dél-Dunántúl és Dél-Alföld meghaladja az országos átlagot, Dél-Alföldön legmagasabb a cukorbetegség, az asztmás megbetegedés. A DAR régióban 24, a NYDR-ben 13 öngyilkos haláleset volt 2017-ben, 100 000 főre 48 fő- 20 fő az arány. Ez kétszerese a hazai átlagnak és négyszerese az európainak.

Oktatás

- **PISA felmérés, rosszul olvasók 2012-ben 19 %., ez 2015-re 27 %, fiúk 32 %-a, lányok 23 %-a funkcionális analfabéta.**
- Az oktatás -PISA-szövegértés: 2015-től elektronikus felvétel: **a lányok mutatói 10 %-ot estek.**
- A korai iskolaelhagyók aránya 2010-ig csökkent 11 % volt, , azóta 13 %-ra nőtt, 2013-ben az EU szintjén volt 12 %, ma 2 % ponttal rosszabb. A lemorzsolódás

növekedése főleg a nők esetében nő. Budapest 4,3 % Dél-Alföld alacsonyabb az országos átlagnál, míg az ÉMR térségében 20 %. Magyarországon 2 %-al magasabb az EU átlagnál és folyamatosan romlik.

- A HH-s és HHH-s gyermekek száma 2013-ban 80 000 fő volt, 2014-2017 között 230 000 körüli volt. Alapvető okok: a szülő/gyám alacsony végzettsége, alacsony foglalkoztatottsága, elégtelen lakáskörülmények. 80 %-ban a szülők alacsony végzettsége, 5 % az elégtelen lakás, 15 % az alacsony foglalkoztatás a HH-s esetben, a HHH 58 % alacsony végzettség és foglalkoztatás, 5 % alacsony foglalkoztatás és elégtelen lakókörnyezet, 5 % mindhárom egybeesése, 32 %-ban az alacsony végzettség és elégtelen lakás az ok. **Békés megyében a két kategória 95,1-195 ezreléket ad, míg a legfejlettebb térségekben ez 45 ezrelék, a legfejletlenebbekben pedig 295 feletti.**
- A digitális tudás és ismeret témakörében Magyarország több mutatóban elmarad.
- Magyarország az uniós szintet tekintve sereghajtó az idegennyelv használatában a 3 %-al.
- A felnőttoktatásban a DAR térség a második Budapest után.
- Az óvodák kihasználtsága Békésben 80-83 %-os.
- Az emberekben való bizalom magas, 45,1 %-os feletti Békés megyében.
- A választási aktivitás az alacsonyabbak közé tartozik.

Szolgáltatások, lakhatás

- **Az 1 főre jutó közüzemi víztermelés a legrosszabb Békésben és Nógrádban. Ugyanakkor a fogyasztás a fejlett térségekhez hasonló 40 % körüli.**
- **A legrosszabb a DAR régióban a szennyvíztisztítás és az azokhoz csatlakoztatott lakások aránya. 25.35 %** A víz közműolló mértéke Békésben 15,1-20 %-os.
- Fürdőszoba nélküli lakások aránya: EU 2,1 %, Magyarország 3,5 %. DAR 4,5 %, ÉMR 6,5 %, DDR 5,8, Budapest 0,3 %.

- A lakókörnyezettel való elégedettség 7,4 %, míg a községekben 6,64 %. Korábban fordított volt a helyzet. Békésben 7,10-7,39 %. AZ EU átlag 7,3 %, Ausztria vezet 8,4 %-os értékkel.

Foglalkoztatás

- A 15-64 év közötti gazdaságilag aktívak aránya 2018-ban Békésben 71-73 % közötti azaz erőteljesen felzárkózott. A foglalkoztatási arány is ezt mutatja (74-76 %).
- A munkanélküliség tekintetében 3-4,9 %al közepes helyen áll.
- **Gyenge a frissen végzettek foglalkoztatásában (83-86%, a fejlettek 89 %-on állnak).**

Megjegyzés: a társadalmi, környezeti, gazdasági mutatókra többnyire nincsenek a KSH fenntarthatósági jelentésében megyére lebontott adatok. A település Békés megye déli részén, a határ térségben található, amely térség az EU és a hazai regionális fejlettség alapján a hátrányos térségekhez tartozik. Az elmúlt 10 évben a fejlett térségekhez képest romlottak a mutatók.

5.2. Magyarország várható demográfiai trendjei³

Klímasemleges forgatókönyv: KRTK, Lennert József tanulmány, 2019.szeptember.

- Dél-Békés járásai: 10 % feletti veszteség,
- a népességszám a 2011.évinek 60-70 %-ára esik vissza.
- Ezen belül a városi, a városkörnyéki és a félreeső vidéki terek egyenlege: városi tér - 0,4 %, városkörnyéki tér 8-9 %, félreeső vidéki tér -4 %
- Orosháza környéke 10-20 %-os veszteséget mutatva a félreeső vidéki terekre jellemzően csökken.
- Az időskorúak eltartottsági rátája 26-30 %-ról 81-100 %-ra nő.

³ Lennert József (2019.szeptember 30.) A magyar vidék demográfiai jövőképe 2051-ig, különös tekintettel a klímaváltozás szerepére a belső vándormozgalom alakulásában. Területi Statisztika. MTA KRK RKI Kecskemét

5.3. Az idősök helyzete⁴

- A lakosság 65 év felett a DAR térségben 15 %-a súlyos érzékszervi fogyatékossgal él, 29 %-a mérsékelt fizikai vagy érzékszervi fogyatéki korlátozottsággal él.
- Az idősök 3 órát fordítanak önellátásra, 4,2 óra háztartási munka és ügyintézés, ami 43 %-nak nem okoz nehézséget. 25 % részére nem súlyos nehézséget okoz, 32 %-nak súlyos nehézséget jelent.
- A 75 éves vagy idősebb nők közel 60%-ának még mindig nem okoz gondot a főzés, és mindössze 3%-uk az, aki nem főz rendszeresen.
- A 60–74 éves korú férfiak 62%-a nehézség nélkül főz, de 31%-uk soha nem végez ilyen munkát. A 75 éves kor után ez az arány még magasabb (45%), de majdnem ugyanennyien (44%) jelentik ki, hogy gond nélkül képesek főzni.
- A bevásárlás a nők 45, a férfiak 22%-ának okoz problémát, bár a férfiak 8%-a a bevásárlásban nem vesz részt. A nők elenyésző arányban (2%) állították, hogy soha nem járnak vásárolni. Az önbevallás szerint súlyosan korlátozott nőknek is mindössze 4%-a az, aki nem vásárol egyáltalán, a férfiak körében ez az arány 16%. Bár az egészségi állapotuk miatt súlyosan korlátozottak 23%-a is úgy érzi, hogy számára nem jelent gondot a bevásárlás, a nők 56, a férfiak 35%-a súlyos nehézségről számol be.

A könnyű házimunkát is nehéznek érzi az idősök 23%-a, 7%-uk pedig mással végezteti el. E téren a nők és férfiak között jelentős a különbség: a nők mindössze 0,8%-a állítja, hogy nem végez ilyen tevékenységeket, míg a férfiak 19%-a. Az alkalmankénti nehéz házimunka nők 36, a férfiak 32 %-a részére okoz problémát, a nők 62%-ának okoz nehézséget, a férfiak 16%-a nem végez ilyesmit, a nők között csak 2% ez az arány.

⁴ KSH (2018) A 2014-ben végrehajtott Európai lakossági egészségfelmérés eredményei. Összefoglaló adatok. 2018.02.21.

6. A Mezőkovácsházi Járás településeinek megtartó ereje fejlesztése

6.1. A települések és a fenntartható fejlesztési célok

- A KSH adatai és a demográfiai trendek előjelzése alapján a Mezőkovácsházi Járás települései a hazai globalizációs és európai folyamatok, a centralizált és neoliberális közpolitikai modellek következtében diszkriminált helyzetbe kerültek. A települések SDG mutatói az elmúlt időszakban jelentősen romlottak.
- Az EU fejlesztési programok, a TOP, az ágazati programok egyenlőtlenül érintették a járást, és nem voltak képesek a rendszerváltást követő -és esetenként a 70-es évektől meg nem újított infrastruktúrákat és szolgáltatásokat megváltoztatni.
- A járásban vannak városok, amelyekben nem biztosított az egészséges ivóvíz (Mezőhegyes pld.), vagy gondot okoz a csatornázás vagy annak részleges hiánya.
- A járásban vannak külterületek, majorságok, amelyekben lepusztult cselédlakásokban élnek emberek.
- A járás települései közötti közlekedés a lepusztult útrendszer, az autópálya messzesége miatt harmadik világbeli állapotokat idéz. Ezen a jelen pályázati ciklusban megvalósított külterületi és belső úthálózat fejlesztések sem segítettek, jelentős a járdák felújítása iránti igény, és még mindig vannak nem fedett belső utcák.
- A járás településeiben a lakásállomány vagy lepusztult (Kevermes 1945 előtti házak), vagy elhagyott, vagy banki tulajdonba került, akad település, ahol a lakásállomány fele üres, elhagyott vagy banki, vagy állami tulajdonba került.
- A lakások a települések demográfiai katasztrófája, a rossz megközelítés, a lepusztult utcaképek, a lakások egy részének marginalizáltságot tükröző berendezése, az épületek állapota a járás lakosságának jelentős vagyonszétesztését eredményezte. A falusi CSOK kapcsán készült összevetések jól mutatják, hogy a neoliberális politikák miként vezetnek egyes térségek lakosságának még további marginalizálódásához.
- A közüzemi közérdekű szolgáltatások közül a gáz, a villany, a szemét szolgáltatás nem vont maga után észrevételeket. A közérdekű gazdasági szolgáltatásokban a legtöbb kifogás a közlekedés ellehetetlenülését, a vasút vonalak korszerűtlenségét és a ritka járatokat, a buszjáratok nem kellő sűrűségét érte. A falusi térségekben a kerékpár

munkába járási eszköz, és a települések közötti kerékpárutak kiépítése a városi térségekkel szemben alapvető gazdasági és nem rekreációs kérdés.

- A települések esetében mind a városokban, mind a falvakban a jóléti szolgáltatásokból az állam kivonulása figyelhető meg. Szemben a nyugati, északi, déli térségekkel, amelyekben az állam az alacsony sűrűségű térségekben, vagy a ritkán lakott térségekben az oktatás, az egészségügy, a szociális szolgáltatások, a kulturális és könyvtári, az ifjúsági létesítmények fenntartásához térségspecifikus kvótákat vagy számítási rendszereket állapít meg, pl. 1 tanuló 3-nak számít, vagy a háziorvosi praxisban a hiányzó ellátottakat az állam pótolja, vagy speciális támogatásokat ad a vidéki térségben állást vállaló személyeknek, szakembereknek, Magyarországon a modellek és rendszerek siló szerűen kialakítottak, és igazolni látszanak azt az állítást, hogy az új tagállamok rosszul vezetettek, mert nem képesek kezelni a zsugorodó térségek jól-léti szükségleteit.
- A Mezőkovácsházi Járás településein az állam szinte kivonult az oktatásból, egyes településeken egyházi intézmények tagintézményei vannak. Az egyházi képzések esetében a fenntartók többnyire megfelelően biztosítják a továbbképzést, a programokat, és többnyire az óvodák is általuk fenntartottak.
- Az egészségügyi ellátásban az alacsony biztosított szám, a praxisok betöltetlensége, a gyermekorvos, a fogorvos hiánya, vagy más településen való elérhetősége, az ügyeleti rendszer nem kiépítettsége okoz elégedetlenséget. A járás városi településein vagy nincs kórház, vagy szociális funkciójú. A járás lakossága a fentiek alapján erőteljesen akadályozott az alapvető emberi jogot jelentő szolgáltatások elérhetőségében.
- A településeken a leginkább megbecsült és értékelt szolgáltatás a művelődésház és a könyvtár, amelyek állapota vegyes. A könyvtári szolgálat értékét csökkenti az alacsony könyvvállomány, a folyóiratok hiánya, az adatbázisok nem elérhetősége, a széles sávú internet hiánya.
- A városok és falvak önkormányzatai, a civil szervezetek, a cégek képviselői úgy látják, a települések szolgáltatásai a jelenlegi szabályozási rendszerekben nem fenntarthatók. A járás lakosságában a frusztráltság erős, az önkormányzati és civil szereplők úgy vélik, a problémák túlnyúlnak rajtuk, a jóléti rendszer harmadik országok szintjére való lesüllyedése a szokásosnál nagyobb stressz szintet okoz a lakosságban, amit igazolnak is az egészségügyi mutatók.

- A térség településeinek története tele van történelmi traumákkal: a települések többször lepusztultak, újratelepítettek, és lakói cseléd vagy uradalmi munkás sorsban éltek. A járás települései vagy később, vagy korábban kerültek mezővárosi vagy nagyközségi rangba, ám elmondhatjuk, mind a négy város, amely a projektben szerepelt más-és más kisvárosi modellt mutat. Battonya és Mezőhegyes az uradalomtól, a külső erőktől függő fejlődés példáját mutatja, Mezőkovácsháza még most is profitál a hetvenes évek ipartelepítéséből, noha semmi sem maradt meg szinte, és az akkori gazdasági szervezetek szinte kivétel nélkül valamely más város kihelyezett fióküzemei voltak. Medgyesegyháza ugyanakkor cívis, parasztpolgári jegyeket mutat, ám eredményei az elmúlt 30-évben még nem realizálódtak. A történelmi szakirodalom rengeteget foglalkozik Trianonnal, ám az alig kutatott, miként helyezte Trianon, a határok átrajzolása vesztes helyzetbe a határ kétoldalán élőket. Egyetlen kormányzat sem foglalkozott Trianon belső hatásaival, azzal, hogy az EU csatlakozás túlságosan rövid idő a gazdasági hálózatok és társadalmi kapcsolatok újraépítéséhez. Összességében a térség önkormányzatai és a civil társadalom ma is küzd a későfeudális tradíciók tovább élésével, az autonóm hagyományok megteremtése nehézségeivel.
- Összességében a települési megtartó erő fejlesztő workshopok nagyon őszinték voltak, a résztvevők indulatok nélkül, ám nem elégedetten néztek szembe a problémákkal, ugyanakkor a megtartó erő fejlesztésében nem annyira a munkalehetőségekre, és a bevételi források fejlesztésére, mint inkább a jóléti problémák rendezésére helyezték a hangsúlyt. Általánosnak mondható, hogy a megyei gazdaságfejlesztési, 3 S és egyéb stratégiák nem érintik a járást, mint határtérséget, így a helyi lakosság számára az östermelői lét, és a szociális juttatások adják a megélhetési stratégiát. Szinte minden település a turizmustól vár megváltást, a közösségi tervezés nem az a műfaj, ahol vállalalkozási stratégiák születnek.

6.2. A Mezőkovácsházi Járás települési workshopjaiból kirajzolódó megoldások

6.2.1. A járás településein a közérdekű gazdasági szolgáltatások rendezése

- Az egészséges ivóvízhez való hozzáférés minden településen, a külterületeken is,
- Az utak – kül- és belterületi rendbetétele, a települések közötti fizikai elérhetőség megteremtése

- A vasúti és közúti közlekedés rendszereinek összehangolt fejlesztése, a városi **munkahelyek** elérhetősége, a városokon belüli közlekedés anomáliáinak megoldása

6.2.2. A jól-léti szolgáltatási rendszer állami biztosítása:

- A falusi iskolák visszaállítása, a jól-léti rendszerek fenntarthatósága biztosítása állami kiemelt- határvidéki/elmaradott/perifériális térségi **pozitív diszkriminációs rendszerekkel.**
- A minőségi oktatáshoz való jog biztosítása, megfelelő, állam által garantált szintű közoktatással. Az iskolarendszer szétforgácsolódott, átláthatatlanná vált, és meg kell vizsgálni, mi okozza a PISA és egyéb tesztekben a térség visszaesését.
- A falusi és kisvárosi egészségügyi szolgáltatások elérhetővé tétele. A helyettesítő praxisok betöltése, a gyermekorvos, fogorvos, ügyelet rendszereinek újragondolása.
- A járás lakossága komoly idősügyi szolgáltatási igényekre szorul. A lakosság elöregedése az országosnál nagyobb arányú bentlakásos és házi gondozásos ellátási szükséglettel bír. Az eltávozott családok esetében az itt-maradottak idősothoni ellátására, a helyben lakók esetében a saját lakásban való kitartásra van hajlandóság. Ugyanakkor még az egyházak sem látnak a bentlakásos férőhelyek fejlesztésében üzletet.

Összességében, a jóléti szolgáltatások nem, vagy korlátozott hozzáférhetősége, a **magyar jóléti rendszer újra értelmezését és újra tervezését igényli az alacsony népsűrűségű vagy ritkán lakott településeken és a forráshiányos kisvárosokban. Mindez jogszabályváltozást igényel. Európában a SMART/OKOS VIDÉK programok keresnek és találnak megoldást arra, hogy biztosítsák a fenntartható társadalom és inkluzív társadalmi célok elérését.**

- Az épített környezet rehabilitálása. A térség lakásállománya 2008-ban 10174 db volt, amelyből 3419 alacsony komfort fokozatú volt. A leromlott lakásállomány új problémái a bedőlt hitelesektől elvett, banki vagy állami tulajdonba került házak, kezeletlen udvarok, életveszélyes épületek, illetve az örökösök nem fellelhetősége. Mindez jogszabályi szabályozást igényel. A települési önkormányzatok részére meg kell adni a fenti problémás házak, lakások tulajdon megszerzési lehetőségét, létre kell hozni falusi portamegújító vállalkozásokat, a települések utcaképét és a fenntartás kérdéseit rendezni kell, és bérlakásokat lehet létrehozni ezekből.

6.2.3. A Mezőkovácsházi Járás Jövedelemtermelő képessége megteremtése

A versenygazdaság feltételeinek fejlesztése:

- Medgyesegyháza: a precíziós mezőgazdaság és a funkcionális élelmiszeripar megteremtése
- Pusztatlak: élelmiszeripari inkubációs központ
- A mezőgazdaság és az élelmiszeripar új alapokra helyezése Mezőkovácsházán: Mesterséges intelligencia, új vertikális mezőgazdaság modell kialakítása -export a városokba
- Mezőhegyes külön kormányprogram- ám fejlesztése csakis a várossal lehet sikeres- hogy ne legyen a Ménesbirtok és a város fejlettsége között szakadék
- Battonya- az állami koncessziók bevételeiből az állam vissza kell, hogy forgasson Battonyára, hiszen a Mol is ad iparüzési adót Érdnek és más településeknek.

A látogatógazdaság fejlesztése

- A térség egészére egységes turizmus koncepció kidolgozása
- Fürdő, wellness, spa turizmus: Mezőhegyes, Mezőkovácsháza felújítása
- Ökoturizmus: Kevermes nemzetközi specializált tematikus madárturizmus fejlesztés
- Kevermes, Mezőkovácsháza, Battonya -horgászturizmus
- Lovasturizmus- a Horse 2 európai lovastúra útvonal állomásainak kiépítése
- Kreatív turizmus: Mezőkovácsháza színjátszó táborok, kézművesség, stb. , amelybe más települések is bekapcsolódhatnak, pl. Battonya, Dombegyház, Mezőhegyes, egy komplett kínálattal
- Bevásárló turizmus Battonya, Dombegyház
- Sport turizmus: kerékpározás és kerékpár szolgáltatások
- falusi szálláshelyfejlesztés: egységes dél-alföldi házakkal
- Mezőhegyes: a majorságok turisztikai átalakítása

Fenntartható és inkluzív gazdaság

- Idősügyi szolgáltatások
- szociális vállalkozások
- szolidáris gazdaság (adományozás)
- ökoszervíz szolgáltatások
- a kreatív gazdaság fejlesztő erőként való meghonosítása.

EFOP-1.5.3-16-2017-00060

„Komplex humán szolgáltatások fejlesztése a helyi közösségekre és erőforrásokra támaszkodva”

6.2.4. A Magyar Falvak Programon belül/mellett elengedhetetlen egy Hátrányos térségek fenntartható képessége megteremtése program indítása

- Határ menti térségek -lakosság betelepítés – e-vállalkozások programok
- Látogató-gazdaság -turizmus fejlesztés program
- Turizmus és mezőgazdasági, élelmiszeripari, precíziós mezőgazdasági, szociális vállalkozási inkubációs rendszerek
- SMART vidék program, amelynek járási hivatal az összefogója
- Karakteres kisvárosfejlesztés program